

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ І МЕНЕДЖМЕНТУ

**КАФЕДРА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА,
БІЗНЕСУ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

СЕРДЮЧЕНКО АЛІНА ДМИТРІВНА

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної (магістерської) роботи

**ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА СОЇ
В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ**

спеціальність 073 «Менеджмент»

(освітньо-професійна програма «Менеджмент і адміністрування»)

**Науковий керівник: к.е.н., доцент
Артеменко Олександра Олексіївна**

Харків – 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Глобалізація світової економіки не залишає в ізоляції практично жодну з країн світу, а тому формування і функціонування національних ринків, у тому числі ринку білково-олійних культур, так чи інакше відбувається у взаємозв'язку з розвитком продуктивних сил і суспільних відносин держави. Оскільки Україна обрала напрям інтеграції у світову економіку, то стратегія розвитку агропромислового виробництва повинна бути спрямована на формування продуктивних ринків і галузей виробництва, які б відповідали принципам ефективного їх функціонування, забезпечення пріоритету національного сільського господарства та не суперечили б інтеграції у світову економіку.

У сучасних умовах агропромислового виробництва важливе значення як цінна білково-олійна культура мас соя, яку широко використовують у кормовиробництві, харчовій, переробній промисловості та медицині.

За останні роки Україна значно збільшила обсяги виробництва сої, але на жаль не шляхом підвищення врожайності за рахунок поліпшення технології вирощування, а шляхом розширення посівних площ.

Актуальність вказаної проблематики та необхідність глибокого вивчення стану ефективності виробництва сої, як стратегічно важливої для більшості підприємств культури, обумовили вибір теми кваліфікаційної (магістерської) роботи, її мету, завдання та структуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підвищення економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції завжди знаходилися в центрі уваги економістів-аграріїв нашої країни. В Україні

теоретичні і практичні аспекти підвищення економічної ефективності виробництва і переробки білково-олійних культур становлення їх ринку досліджувалися в роботах Бакая С.С., Білика Ю.Д., Бойко В.І., Гайдуцького П.І., Дем'яненка М.Я., Зіновчука В.В., Зубця М.В., Коденської М.Ю., Лобаса М.Г., Месель-Веселяка В.Я., Пруцкова Ф.М., Сайко В.Ф., Саблука П.Т., Ситніка В.П., Худолій Л.М., Юрчишина В.В. і ін.

Проте залишаються невирішеними питання комплексного дослідження теоретичних і практичних аспектів ефективної організації виробництва сої, що є свідченням актуальності і практичної значимості обраної теми.

Мета та задачі дослідження. Мета кваліфікаційної (магістерської) роботи полягає в опрацюванні теоретичних і організаційно-економічних аспектів ефективного розвитку виробництва сої на основі удосконалення технології її вирощування. У відповідності з поставленою метою в кваліфікаційній (магістерській) роботі вирішувались наступні задачі:

- вивчити теоретичні основи аналізу економічної ефективності виробництва сої;
- оцінити сучасний стан вирощування сої;
- проаналізувати організацію виробництва сої в підприємстві, що було обрано об'єктом дослідження;
- удосконалити технологію вирощування сої;
- розробити ресурсозберігаючу технологічну карту вирощування сої у відповідності до умов конкретного аграрного підприємства та провести техніко-економічне обґрунтування її впровадження.

Об'єктом кваліфікаційної (магістерської) роботи є процес управління ефективністю виробництва сої в підприємстві.

Предметом дослідження - є сукупність теоретичних

і практичних аспектів підвищення ефективності виробництва сої в досліджуваному підприємстві.

Теоретичною базою кваліфікаційної (магістерської) роботи послужили фундаментальні положення економічної теорії, наукові праці та методичні розробки провідних вітчизняних і зарубіжних вчених в області економічного аналізу, менеджменту, економіки підприємства тощо.

В процесі написання кваліфікаційної (магістерської) роботи були використані наступні **методи дослідження**: логічного узагальнення – для розкриття сутності поняття «ефективність виробництва» та змісту процесу управління виробництвом; аналітичний метод – для аналізу та порівняння статистичних даних щодо виконання виробничої програми підприємства тощо.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів дослідження полягають в опрацюванні пропозицій щодо підвищення ефективності виробництва сої в конкретному аграрному підприємстві в умовах трансформації господарського механізму.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної (магістерської) роботи доповідалися і обговорювалися на конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Управління розвитком соціально-економічних систем» (8-9 листопада 2018 року, м. Харків); XII Міжнародній науковій конференції здобувачів вищої освіти «Проблеми розвитку економіки підприємства: погляд молоді», (15 березня 2019 року, м. Харків). Отримані результати і матеріали проведеного дослідження опубліковані в двох наукових працях.

Публікації. Основні положення кваліфікаційної (магістерської) роботи викладено в 2 наукових працях.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ

(МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні основи підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції» розглянуто: сутність поняття «економічна ефективність»; проблеми та перспективи розвитку виробництва і реалізації білково-олійних культур; економічну ефективність виробництва сої, її показники та методику визначення.

У другому розділі «Аналіз сучасного стану виробництва сої в підприємстві» представлено: аналіз ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства та аналіз ефективності виробництва і реалізації сої.

У третьому розділі «Напрями зростання ефективності виробництва сої» наведено: особливості вирощування сої за ресурсозберігаючою технологією; заходи з підвищення ефективності виробництва сої; техніко-економічне обґрунтування заходів з підвищення ефективності виробництва сої.

ВИСНОВКИ

Різноманітність понять терміну «ефективність» в сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі в значній мірі визначається широтою сутнісних сторін цієї складної економічної категорії. Враховуючи різні аспекти сої, найбільш доцільно розрізняти показники технологічної та економічної ефективності. Технологічну ефективність виробництва сої характеризують такі показники як врожайність, трудомісткість одиниці продукції, виробництво насіння на 100 га ріллі тощо. Економічна ефективність виробництва сої є результатом сукупного впливу технологічної ефективності та дії ринкового

механізму.

Ефективність виробництва сільськогосподарської продукції, зокрема сої, включає не тільки співвідношення результатів і витрат виробництва, в ній відбивається також якість продукції і здатність її задовольнити певні потреби споживача. Оцінка ефективності виробництва сої ґрунтується на комплексному підході до визначення її кінцевих результатів з урахуванням залучених ресурсів та ступеня їх використання. Економічна ефективність виробництва сої залежить від складного комплексу природно-економічних, технологічних та науково-технічних факторів. Агротехнічні вимоги створюють складнощі при вирощуванні цих рослин у вузькоспеціалізованих господарствах.

Аналіз організаційно-економічної характеристики фермерського господарства демонструє, що підприємство фінансово стійке та незалежне. Господарство забезпечене землею. Хоча для подальшого розвитку йому необхідно збільшувати площу сільськогосподарських угідь. Це дозволить чергувати культури на полях та дотримуватись науково-обґрунтованих сівозмін. Адже клімат території, на якій розташоване фермерське господарство, в цілому прийнятний для вирощування найбільш розповсюджених у Харківській області сільськогосподарських культур.

За досліджуваний період спостерігається позитивна тенденція до збільшення всіх показників розміру підприємства. Так, валова продукція в фермерському господарстві в постійних цінах в 2018 році в порівнянні з 2016 роком збільшилась на 15,4 %. Валова продукція в поточних цінах має найбільше значення в 2018 році і становить 5990,10 тис. грн. Порівнюючи обсяг валової продукції в поточних цінах в 2017 та 2018 роках, спостерігається її збільшення майже в 2 рази. Площа с.-г. угідь повільно зростає, а чисельність працівників зросла за

період, що досліджувався на 6 осіб.

Середньорічна вартість необоротних та оборотних активів зросла на 89,7 тис. грн. та на 1879,8 тис. грн. відповідно. Виручка від реалізації збільшилась в 2 рази, відповідно відбулося і зростання прибутку в понад чотири рази. Тобто, загалом підприємство, що аналізується, стрімко розвивається та має всі умови для подальшого розвитку.

Фермерське господарство займається виключно виробництвом продукції рослинництва. Обсяг товарної продукції в 2018 році порівняно з 2016 роком збільшився на 3858,9 тис. грн., тобто майже в три рази. Дані зміни відбулися за рахунок збільшення обсягу виробленої продукції зернових культур на 1731,0 тис. грн. та соняшнику на 2174,7 тис. грн.

Обсяг товарної продукції був найнижчим у 2017 році. Пшениця вирощувалася лише в 2017 році. В структурі товарної продукції фермерського господарства найбільшу питому вагу в 2016-2017 роках займає соя. Така ситуація склалася через несприятливі погодні умови, які негативно вплинули на урожайність соняшнику. Питома вага соняшника в структурі товарної продукції в 2018 році займає 46,05 %, а сої – 42,28 %.

Динаміка показників рівня та ефективності інтенсифікації виробництва в фермерському господарстві за 2016-2018 роки демонструє збільшення в 4 рази чистого прибутку. Відповідно зросли і операційні витрати, майже в 2 рази. Рентабельність виробництва з кожним роком зростає, це відбувається за рахунок пропорційного зростання чистого прибутку та операційних витрат. Тобто чистий прибуток зростає швидше, ніж витрати.

В 2018 році в фермерському господарстві на 100 га с.-г. угідь припадало в середньому 1160,40 тис. грн. необоротних та оборотних активів і 1307,1 тис. грн.

вальної продукції. На одного середньооблікового працівника в середньому припадало 427,8 тис. грн. Тож можна сказати, що підприємство ефективно використовує свої ресурси, адже норма прибутку за три роки збільшилась в три рази.

Аналіз економічної ефективності виробництва сої свідчить, що майже всі показники у 2018 році значно більші, ніж у 2016 році. Обсяг виробленої продукції був найбільшим у 2017 році, але обсяг реалізованої продукції в цьому році був найменшим. Підприємство не мало вигідних пропозицій і вироблену продукцію притримало для реалізації в наступному році.

Повна собівартість 1 ц сої в фермерському господарстві збільшилась в 2018 році порівняно з 2016 роком на 142,6 грн., що складає 21,9 %, а ціна реалізації 1 ц продукції за даний проміжок часу збільшилась на 361,6 грн., що складає 45,3 %.

Загалом ефективність виробництва сої в фермерському господарстві залишається низькою. Це пов'язано з тим, що в господарстві не вкладаються кошти в технологічне забезпечення виробництва сої: засоби захисту рослин, добрива, елітне насіння. Як наслідок, вирощеного урожаю недостатньо для окупності вкладених коштів, розширеного відтворення виробництва, підвищення його ефективності.

Тому ми розробили для умов фермерського господарства, що досліджувалось ресурсозберігаючу технологічну карту вирощування сої, яка забезпечує врожайність на рівні 34 ц/га з вищою якістю бобів.

Завдяки запропонованим заходам фермерське господарство зможе отримати 20261,70 грн./га додаткового прибутку, а рентабельність виробництва сої зросте на 48,83 %.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ

1. Сердюченко А.Д. Применение интенсивной технологии выращивания - путь к повышению урожайности сои / А.Д. Сердюченко // Рыночная экономика: сегодня и завтра: тезисы VIII Международной научной студенческой конференции (Минск, 28 февраля – 1 марта 2019 года) / редкол.: Г.И. Гануш [и др.]. – Минск: БГАТУ, 2019. – С. 103-106.

2. Сердюченко А.Д. Інновації в сільському господарстві / А.Д. Сердюченко, О.В. Заїка // Матеріали другої Міжнародної науково-практичної конференції «Управління розвитком соціально-економічних систем» (Харків, 11-12 квітня 2019 року) – Харків: ХНТУСГ, 2018. – С. 134-136.

АНОТАЦІЯ

Сердюченко А.Д. Шляхи підвищення ефективності виробництва сої в аграрному підприємстві

В кваліфікаційній (магістерській) роботі опрацьовано теоретичні і організаційно-економічні аспекти ефективного розвитку виробництва сої на основі удосконалення технології її вирощування.

В результаті дослідження з'ясовано сутність поняття «економічна ефективність», вивчено теоретичні основи підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, досліджено проблеми та перспективи розвитку виробництва і реалізації олійних культур, опрацьовано економічну ефективність виробництва сої, її показники та методику визначення.

Оцінено сучасний стан підприємства, проаналізовано ефективність використання його ресурсного потенціалу,

досліджено ефективність виробництва та реалізації сої та запропоновано напрями її зростання.

Розроблено ресурсозберігаючу технологічну карту вирощування сої та проведено техніко-економічне обґрунтування заходів з підвищення ефективності виробництва її для умов підприємства, що досліджувалось.

Ключові слова: соя, ефективність виробництва, управління ефективністю, ресурси, технологія виробництва, білково-олійні культури.

ANNOTATION

Serdyuchenko A. Ways of improving the efficiency of soybean production in an agricultural enterprise

In the qualification (master's) work the theoretical and organizational-economic aspects of the effective development of soybean production were elaborated on the basis of improvement of the technology of its cultivation.

The research has clarified the essence of the concept of "economic efficiency", has examined the theoretical foundations for improving the efficiency of agricultural production, investigated the problems and prospects for the development and production of oilseeds, worked out the economic efficiency of soybean production, its indicators and methods of determination.

The current state of the enterprise is evaluated, the efficiency of using its resource potential is analyzed, the efficiency of soybean production and sale is investigated and the directions of its growth are proposed.

A resource-saving technological map of soybean cultivation was developed and a feasibility study of measures to increase its production efficiency for the conditions of the studied enterprise was carried out.

Keywords: soybeans, production efficiency, efficiency management, resources, production technology, protein crops.